

Stoomlocomotief type 51

Asindeling: Ct

Nummering: Verschillend, afhankelijk van de constructeur

Ontwerper: Alfred Belpaire

Bouwjaar: 1866-1905

Aantal: 470 exemplaren

Constructeurs: verschillende Belgische constructeurs

Uit dienst genomen: 1961

Vermogen: 467 pk tot 452 pk, afhankelijk van de serie

Lengte: 7,750 m

Gewicht, rijklaar: 53,5 t

Maximumsnelheid: 45 km/u,

In enkele woorden : Deze kleine rangeerlocomotief werd ontworpen door Alfred Belpaire. Zij reed met gemak over alle wissels en kon de kortste bochten nemen.

Tenderlocomotief 1152 (type 51) (Ref. 2604)

Historiek

In 1866 merkte Alfred Belpaire, die toen verantwoordelijk was voor de tractie bij de Belgische Staatspoorwegen, dat de stations alleen bediend werden door oude en gebrekkige locomotieven. Hij besloot toen een kleine Ct¹ (tenderlocomotief) te ontwerpen, speciaal voor de rangeerdienst in stations.

¹ Ct = tenderlocomotief (t) met drie aangedreven assen (C)

Deze tenderlocomotief kreeg van de Vlaamse machinisten de bijnaam 'de geit', wat in het Waals 'la gatte' opleverde².

Deze locomotief was opmerkelijk succesvol en had een uitzonderlijk lange levensduur door haar wendbaarheid. Zij werd ook gebruikt door private industriële bedrijven en werd zelfs uitgevoerd naar China, waar 18 exemplaren werden gebruikt op de lijn Peking - Hankow, die Leopold II in concessie verkreeg.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden de meeste locomotieven van de Belgische Staat door de Duitsers opgevorderd. Ze werden door de bezetter hernummerd. De nummers werden met loodwit aangebracht³. Veel machines werden in Frankrijk achter het front gebruikt.

Gebruik

Twee tenderlocomotieven type 51 in het station Bergen, Joop Quanjer, 21 augustus 1947 (Ref. Q0474)

Deze locomotief was ideaal om te rangeren in spoorwegstations, maar ook in haveninstallaties, industrieterreinen of kolenmijnen. Haar wendbaarheid dankte zij aan haar drie gekoppelde assen en korte wielbasis. Het was een echte danser!

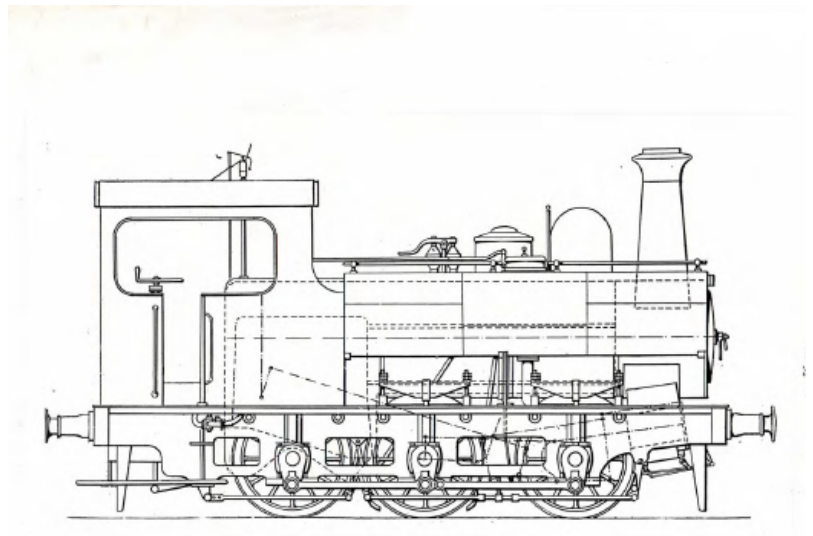
² Tot in de jaren 1970 werd de term 'Geit' gebruikt voor rangeerlocomotieven. In de tijd van de stoomlocomotief kon deze naam verwijzen naar een stoomlocomotief Type 51 die veel voor de rangeerdienst gebruikt werd.

³ Loodwit is witte kleurstof van loodcarbonaat die in de schilderkunst gebruikt werd. Loodwit is zeer giftig, het gebruik ervan is sinds 1915 verboden)

Bouw

De machines werden door verschillende constructeurs voor rekening van de Belgische Staat gebouwd: Saint-Léonard (155), Haine-St-Pierre (58), Tubeke (54), Couillet (52), Carels (40), Boussu (29), la Cie Belge, later Franco-Belge (22), Energie (18), La Meuse (13), la Biesme (10), Lambert (9), Cockerill (4), Gilain (3) en Zimmerman-Hanrez (3).

Franco-Belge en Saint-Léonard voerden 18 locomotieven van dit type uit voor de lijn Peking - Hankow.

Locomotive de gare, type 51

Uittreksel uit het boek van TORDEUR E. *Le machiniste des chemins de fer belges*, Ref. C571627

Verschillende ... en gevarieerde kenmerken

Stoomlocomotief 51.039 in Sint-Niklaas. (Ref. Z07434)

Type 51 was een kleine locomotief met buitencilinders. De ketel, met beperkte afmetingen, had een 'Belpaire'-vuurkist met een rooster dat het gebruik van gruischool mogelijk maakte.

Ze had zes gekoppelde wielen van 1,20 m en een Walschaerts-distributie. Door deze kleine wieldiameter kon zij een grote trekkracht ontwikkelen, en met haar wielbasis van slechts 3,10 m ging zij gemakkelijk over alle wissels en over bochten met een kleine radius.

De locomotieven hadden een buitenframe, waarbij de cilinders zich binnen in het frame bevonden.

Tijdens de grote revisies werden ook enkele verbeteringen aan de locomotieven aangebracht.

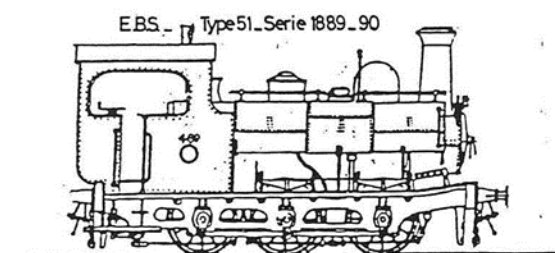
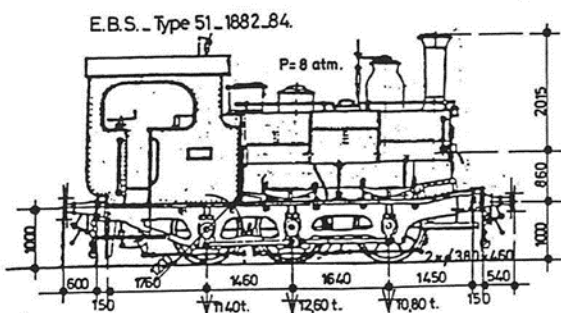
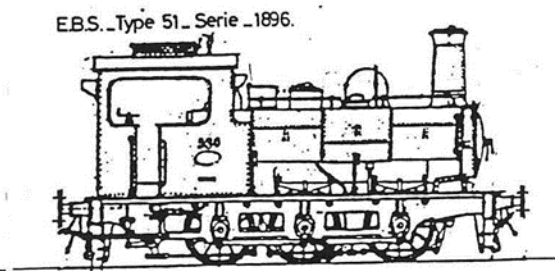
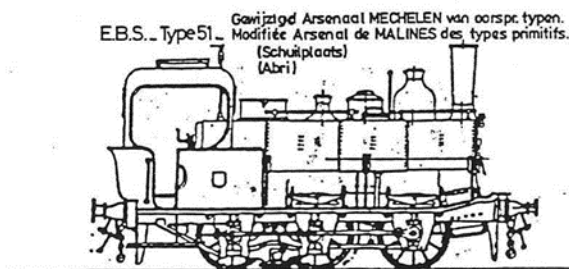
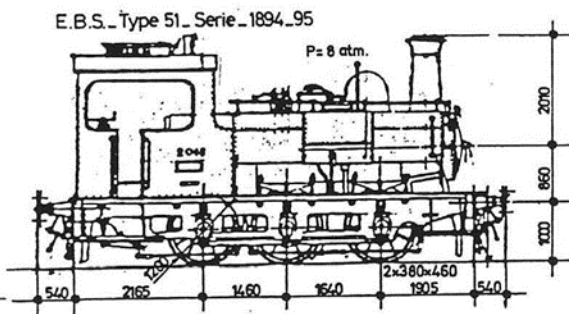
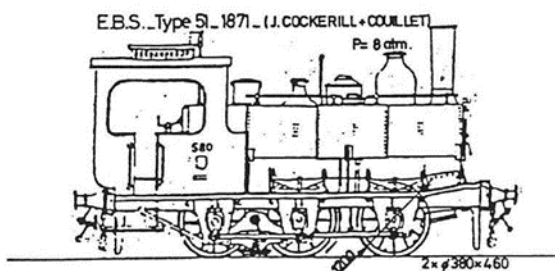
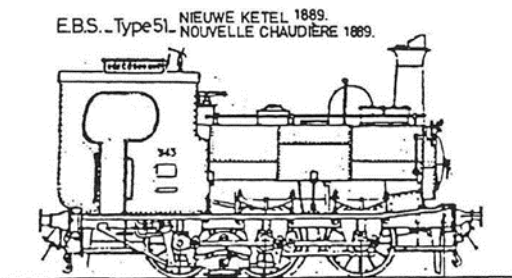
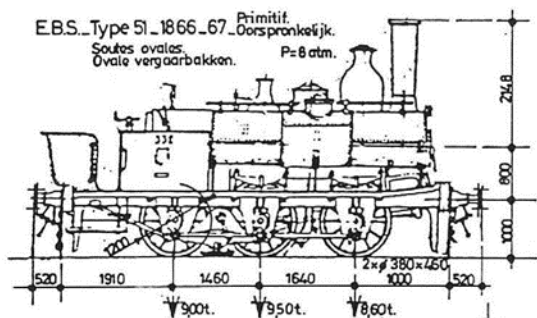
In 1890 werd de oude rem met magneetblok, die werkte door wrijving op de spoorstaven (Walschaerts-systeem), vervangen door een gewone blokrem die met de hand in werking gesteld kon worden en met stoom aangedreven werd.

De tegenstoomrem van Le Chatelier werd later ook gebruikt, en de laatste eenheden werden uitgerust met een Westinghouserem. Met de algemene invoering van de Westinghouserem werden alle locomotieven die toen nog in gebruik waren, met deze rem uitgerust.

De locomotieven konden een snelheid van 45 km/u halen. Hun vermogen en gewicht onder belasting varieerden ook afhankelijk van de series:

1866:	467 pk	27,10 t
1874:	482 pk	30,60 t
1882:	443 pk	31,20 t
1896:	452 pk	34,50 t
1899:	452 pk	34,76 t

Evolutie in beelden

Uittreksel uit het boek van Vandenberghen J. IV Période Belpaire 1864-1883, p. 142 (Ref. C3481)

Einde traject

Van de 198 locomotieven die in de inventaris van 1931 voorkomen, bleven er na de Tweede Wereldoorlog nog 106 in dienst.

De laatste locomotief type 51 werd in 1961 in Monceau buiten dienst gesteld. Dat was de 51.067, in 1905 gebouwd door Boussu.

Locomotief 1152 in Train World

Locomotief 1152 werd in februari 1880 door de Belgische Staatsspoorwegen ontvangen. Zij bleef er tot 1929 in dienst voor zij aan een tweede leven in de privé-industrie begon (bij nv Carbonisation Centrale in Tertre). Ze werd in 1967 buiten dienst gesteld en overgebracht naar het museumdepot van NMBS. Het is de oudste rangeerlocomotief in België die bewaard is gebleven. Voor haar tentoonstelling in Train World werd ze opnieuw geschilderd in het chocoladebruin van de Belgische Staatsspoorwegen.

Tenderlocomotief 1152 (type 51) in Train World (Ref. 2604)

Catherine Walravens
Januari 2022

Beknopte bibliografie

- Artikels:** 1: Fumées Belges 1. - ill. *L'Indépendant du Rail*, nr. 147, 01/07/1976, p. 519-523, K707571
- Het type 51 van de Belgische Staat. - ill. *Op de baan*, nr. 102, 01/04/2011, p. 64-66, K483851
- Sur le passé de types 51 de l'Etat Belge. - ill. *En Lignes*, nr. 102, 01/04/2011, p. 64-66, K486848
- PETIT M. Tenderlokomotief type 51. *Rail-Revue - Driemaandelijks Tijdschrift voor de Tram- en Treinhobby*, Vol. 6, nr. 24, 01/04/1991, p. 132, K707108
- Boeken:** *Belgische stoomlokomotieven. Type 51. 0-6-0 NMBS fiche nr. 133 : De mijlpaal*, [s.a.]. 4 p. ill., I700413
- Notice sur l'Exposition rétrospective des locomotives des chemins de fer de l'Etat Belge à l'Exposition de Gand (1913)*. [s.l.] : [s.n.], 1913. 55 p. : ill., Z620302
- DAMBLY P. *Vapeur en Belgique. Tome 1. Des origines à 1914*. Bruxelles : G. Blanchart & Cie, 1989, 244 p. : ill., C0034
- DE BOT H. *NMBS Type 51*, Historail, 1993. - 127 p. ill. C3325
- VANDENBERGHEN J. *IV. Periode Belpaire 1864-1883*. Bruxelles : SNCB 1987, 292 p., ill. C3481

Voor een grondiger zoekopdracht kunt u onze database raadplegen met de volgende trefwoorden:

Bibliotheekcatalogus: stoomlocomotief type 51 (BS)

Museumcollectie: stoomlocomotief type 51 (BS)